

Het afscheid of Anna Koperslager 2:

Alhoewel Anna veel thuis was, ik dichterbij in haar buurt en in het bezit van haar voordeursleutel gaf ik toch de voorkeur aan een vaste afspraak met haar. Ik vroeg wanneer mijn regelmatige bezoek haar het beste uitkwam. 'Zeg jij het maar kind', zei ze, 'jij werkt nog en ik kan de hele week. De enige vaste afspraak is mijn telefoongesprek met Claire op zondagmiddag vijf uur. Dan is het bij haar negen uur in de ochtend'. Ik koos voor de maandagmiddag. Ook kwamen we overeen dat ze altijd mocht bellen als er iets was.

Ze werd kwetsbaarder. Het zelf boodschappen doen begon een flinke onderneming voor haar te worden. Dat betekent niet dat ze eerder altijd voor haar eigen eten had gezorgd. Al veel langer bespaarde ze zich die moeite. Meestal ging ze bij de Mensa eten. Daar had ze bovendien mensen om zich heen. Soms had ze geluk en ontmoette ze een studiegenoot uit de colleges Culturele Antropologie of Nederlands die ze als toehoorder enige tijd met veel belangstelling gevolgd had. Ik herinner me dat Ad en ik haar ook een keer in de Mensa troffen en verheugd over de toevallige ontmoeting zochten we met z'n drieën een tafel. Voor ze begon te eten pakte ze met haar dunne handen, waarvan de vingernagels spits gevild en aan de bovenrand iets verkalkt waren, een papieren servet van haar dienblad en veegde het bestek, dat enige vlekjes vertoonde van het opgedroogde spoelwater, schoon alsof ze het uit de modder getrokken had. Onder onze verbaasde blikken glimlachte ze, haar sterk gebogen neus krulde, haar groengele gebit werd even zichtbaar en wat speeksel wegslikkend zei ze monter: 'dat heb ik van mijn moeder geleerd. Buiten de deur altijd je bestek schoonvegen'. Dat haar moeder voortreffelijk in staat was een huishouden te voeren, dat wil zeggen dienstmeisjes en knechten aansturen, was een van de weinige, ik geloof zelfs het enige positieve wat ze bij herhaling over haar moeder vertelde. In Anna's beleven had haar moeder haar nooit die genegenheid gegeven waar zij behoefte aan had. Ze was geboren om haar vader thuis te houden en dat was niet gelukt. Graag had ik zelf van haar moeder gehoord of zij de opvoeding van haar laatst verwekte kind werkelijk als een last had gevoeld. Haar voor mij onverwachte hygiëne verbaasde me. Ik dacht aan haar bruine gootsteen waar de theezakjes en koekjesresten in ronddobberden. Aan de bruine toiletput waar ik eens een rest rookworst in vond. Aan de dikke laag stof op de piano. En met het ouder en zeker worden werd haar huis alleen maar viezer.

Naar de dokter gaan deed ze met de grootste weerzin. Meestal kwam het er op neer dat Claire vanuit Amerika met haar huisarts belde om een afspraak te maken en daarna haar moeders vriend Martin vroeg of die met haar mee wilde gaan. Soms zocht Martin contact met mij met de vraag of ik erbij wilde zijn.

Jaren geleden, in een periode waarin Anna in goede doen was, had ze Martin en zijn vrouw in een gespreksgroep leren kennen. Ze was erg verliefd op hem geworden. En hij op haar. De ontmoeting groeide uit tot een verhouding die enkele jaren duurde. Martin raakte op den duur te zeer verstrikt in de problemen thuis. Er kwam een eind aan hun intieme relatie. Wel bleef hij haar helpen met dingen die ze zelf niet durfde of kon.

Zo werd hij een van de steunpilaren in de periode dat Anna eigenlijk naar een verzorgingstehuis moest. De kanker aan de alvleesklier maakte haar bedlegerig. Ze wilde in haar eigen huis blijven en Claire regelde –weer vanuit Amerika- thuiszorg, eenmaal per dag een aangepaste warme maaltijd die bezorgd werd en stelde zij een groepje vrienden samen die op afgesproken tijden bij haar moeder waren. Dat Anna soms alleen was nam iedereen voor lief.

Langzaam maar zeker ging Anna's gezondheid verder achteruit en Claire regelde in haar woonplaats tijdelijke vervanging voor haar lessen Engels die zij aan Mexicanen gaf die naar Noord Amerika wilden en voor de balletlessen op haar eigen school. Zo maakte ze zich vrij voor weer een reis naar Europa. Dat waren moeilijke beslissingen voor Claire omdat ze in periodes van

afwezigheid geen inkomsten had en haar moeder niet die financiële gulheid bezat waaraan zij op dat moment behoefte had. Daar kwam nog bij dat Claire 's eigen dochter Désirée draagmoeder was voor een bevriend echtpaar. Als Désirée zou bevallen wilde Claire naar Vancouver vliegen om bij haar dochter te zijn. Niet zozeer vanwege de bevalling -Désirée was al lang moeder van twee kinderen- maar omdat ze vermoedde dat haar dochter de baby die zij voor haar vrienden ter wereld bracht wel eens niet zou willen afstaan. En zo ging het ook.

In de eerste dagen dat Claire bij haar moeder was verbeterde Anna 's toestand. Daarna viel zij terug en voelden we allemaal dat zij in haar laatste levensfase kwam.. Ik was in die dagen vaak bij Anna thuis. Claire en ik konden het goed samen vinden. We waren leeftijdgenoten. En het feit dat ik zo dicht bij haar moeder woonde was geruststellend voor haar geweest. Onze verhouding werd nog vertrouwelijker.

Toen de baby in Vancouver geboren was en de ontwikkelingen gingen zoals zij die had voorvoeld, boekte Claire met een gespleten hart een ticket. Ze zou de volgende ochtend vroeg naar Schiphol vertrekken. Ze vroeg mij om op het moment van afscheid bij hen in huis te zijn.

Op die vroege vrijdagochtend dronken we samen koffie aan de ronde tafel in de nu schoongemaakte huiskamer. Ondanks het voorjaar was het op dit tijdstip nog kil en Claire stak de gaskachel aan. Plotseling zag ik grote dikke tranen vanonder haar zwaar, Martha Grahamachtig opgemaakte ogen over haar wangen lopen. 'Ik maak mijn moeder niet wakker', zei ze. 'Het afscheid zal haar te zwaar vallen. Het is waarschijnlijk de laatste keer geweest dat ik haar in leven zie. Wil jij haar zeggen dat ik naar het vliegtuig moest?'

Anna was wel op de hoogte van de aanstaande bevalling van haar kleindochter maar wist niets af van het draagmoederschap. Net zomin als Anna haar dochter in vertrouwen had genomen over haar verhouding met de getrouwde Martin, nam Claire haar moeder niet in vertrouwen over de bijzondere situatie waarin Désirée verkeerde. Ze waren ertoe in staat geweest elkaar te begrijpen. Ze namen niet het risico.

Het drong tot me door wat Claire van me vroeg. Vanbinnen was ik het er niet mee eens. Wat mij betreft mocht ze met mij op de achtergrond afscheid van haar moeder nemen en zou ik haar daarna opvangen als Claire de deur achter zich dicht deed. Ze koos er niet voor. Ze stond op, trok haar dunne jas over haar India katoenen jurk aan, pakte haar sportachtige reistas en klepperde op haar eeuwige klompschoenen met brede houten hak de trappen van het flatgebouw af. Door het raam zag ik haar in haar rode huurauto stappen. Voor ze de deur sloot stak ze haar hand op, boog iets naar rechts om haar geliefde Tomasio Albinoni aan te zetten en trok op.

Vijf kwartier zat ik roer- en koffieloos aan de ronde tafel. De grijze wolken werden lichter. Stukken blauw braken door. Hoe het door Claire aangeschafte koffiezetapparaatje werkte wist ik niet. Het was een vreemd voorwerp in Anna 's vooroorlogs aandoende keuken.

Om negen uur kwam de thuiszorg. Anna sliep nog en de vrouw van in de twintig begon voor de zoveelste keer aan het schoonmaken van het appartement. Na een kwartier hoorde ik Anna om haar dochter roepen. Toen ik haar slaapkamer binnenkwam verstrakten haar blauwe ogen, de pupillen werden klein als bij een kat. Haar stem was hoog toen zij angstig gilte: Claire is weg? Claire is weg? Claire is weg?

Ik schoof mijn onderarmen onder haar schouders, wiegde haar bovenlichaam een beetje op en neer. 'Huil maar', zei ik, 'huil maar.' 'Désirée moest bevallen', zei ze zich hernemend, met begrip en zich ervan bewust dat er opnieuw niet voor haar gekozen kon worden.

Door de openstaande slaapkamerdeur zag ik de jonge vrouw van de thuiszorg bewegingloos in de hal staan. De vingers van haar linkerhand gespreid over haar half openstaande mond, in haar rechterhand de slang van de stofzuiger.